

Marcin Borys

Polska emigracja do Stanów Zjednoczonych do 1914 roku,

wyd. Adam Marszałek 2011, ss. 223.

W pierwszej połowie bieżącego roku ukazała się na polskim rynku wydawniczym publikacja autorstwa Marcina Borysa, historyka i politologa, którego zainteresowania badawcze koncentrują się przede wszystkim wokół dziejów Polonii amerykańskiej. Nosi ona tytuł „Polska emigracja do Stanów Zjednoczonych do 1914 roku” i została wydana przez wydawnictwo Adam Marszałek.

Jak podkreślił sam Autor: *czterechsetletnia rocznica przybycia pierwszych polskich osadników do Ameryki stanowi doskonałą okazję do przypomnienia historii polskich wędrówek na terytorium dzisiejszych Stanów Zjednoczonych. Czy jednak tak w rzeczywistości jest? Czy zagadnienie, którym postanowił zająć się Marcin Borys, wypełnia ramy tematu zaprezentowanego w tytule publikacji?*

Autor podzielił swoją pracę na trzy rozdziały. Pierwszy został zatytułowany: „Polska emigracja polityczna i zarobkowa do końca XIX wieku”; drugi: „USA jako miejsce docelowe emigracji”; natomiast trzeci: „Polacy w USA – ich historia, początki osadnictwa i kształtowanie się sieci parafialnej”. Całość publikacji opatrzona jest wstępem i zakończeniem, spisem tabel oraz bibliografią.

Praca sprawia wrażenie przystępnej, a jej zawartość objętościowa wydaje się syntetycznym ujęciem tematu, który wciąż posiada w naszej historiografii skromną literaturę przedmiotu. Marcin Borys podjął się próby omówienia zagadnienia dziejów Polonii amerykańskiej, którą zaprezentował w sposób dość wyrazisty, nie starając się odkrywać „nowych szczytów”, a jedynie przedstawić i odświeżyć pewne szlaki badawcze oraz usystematyzować zagadnienia związane z dziejami tej grupy na kontynencie amerykańskim.

W spełnieniu postawionego zadania pomaga język opracowania, lekki, pozwalający z łatwością przyswajać treść.

Analizując publikację, można dostrzec, iż Autor rozpoczął swoje rozważania od zaprezentowania dziejów polskich imigrantów, którzy zasiedlili tereny kontynentu amerykańskiego już w XVI i XVII wieku. W pierwszym rozdziale omówił genezę ruchu migracyjnego Polaków na kontynent

północnoamerykański, charakteryzując poszczególne determinanty, decydujące o podróży za ocean. Opisuje główne kierunki emigracji Polaków już od schyłku XVII i początku XVIII wieku, do końca XIX stulecia.

W drugim rozdziale znajdziemy dość obszerne uzupełnienie rysu historycznego powstania Stanów Zjednoczonych Ameryki, z którymi związane były losy Polaków emigrujących za ocean. Jak słusznie zauważył Autor, cytując za Hieronimem Kubiakiem: *Naród amerykański, taki jaki realnie istnieje, stworzył wszystkie grupy imigracyjne przybywające na obszar Ameryki Północnej w czasie procesu osadniczego trwającego ponad trzysta lat.* Marcin Borys zajął się również wyjaśnieniem i podziałem terminów odnoszących się do emigracji polskiej, używanych w historiografii, oznaczających „starą emigrację” i „nową emigrację”. Tę część pracy wzbogacają tabele statystyczne, prezentujące przede wszystkim skalę migracji do USA z różnych krajów Europy i świata na przestrzeni XIX i początku XX stulecia.

Trzeci rozdział jest dość wyraźnie rozbudowaną formą pierwszych dwóch części i składa się z trzech podrozdziałów. Autor zagłębiając się w problematykę dziejów migracyjnych Polaków, rozpoczął od przedstawienia ciekawej hipotezy księdza Wacława Kruszki, który zasugerował, iż pierwsi Polacy przybyli na kontynent amerykański już drugiej połowie X wieku. Przywołuje w tym miejscu legendy, jakoby jeszcze przed Kolumbem, polscy podróżnicy odwiedzali kontynent amerykański. Niemniej sam skupia się w swoich rozważaniach na pierwszych pisanych wzmiankach o Polakach, przybyłych do Ameryki już w 1608 roku, gdzie byli oni współtwórcami założonej przez Wirginia Company of London, pierwszej osady Jamestown. Przywołuje również pokrótce historię istnienia tej osady oraz udział Polaków w jej rozwoju.

W tym samym rozdziale, Autor przybliżył także dzieje pierwszych polskich osadników w Ameryce, podając i opisując szczegółowo m.in. historię dwóch rodzin Zaborowskich i Sadowskich, których nazwiska są do dzisiaj świadectwem pionierskich, migracyjnych peregrinacji w Ameryce. Autor przytacza ponadto losy pierwszych Polaków na kontynencie oraz odtwarza drogę potencjalnego migranta do Stanów Zjednoczonych w XIX stuleciu. Ostatni podrozdział tej części został poświęcony historii powstania oraz dziejom polskich parafii katolickich na terenie Stanów Zjednoczonych, który zdecydowanie jest najciekawszym ujęciem dziejów Polonii amerykańskiej, zaprezentowanym w tym opracowaniu.

Po przeczytaniu omawianej publikacji wydaje się, iż część pierwsza i druga mogłyby z powodzeniem stanowić jedno całościowe ujęcie pracy, ponieważ dotyczą tych samych wątków i zagadnień historycznych. Autor nie zachował proporcjonalnego układu publikacji, stąd część trzecia stanowi jej najobfitszy element.

W opracowaniu została uwzględniona bogata literatura przedmiotu, jednak jak sam Autor podkreślił, nie stanowi ona zbioru całości, a jedynie jej część. Składają się na nią wydawnictwa źródłowe, prasa, kalendarze, pamiętniki, wspomnienia i korespondencje, księgi jubileuszowe oraz opracowania. Zasluguje ona na szczególną uwagę czytelnika, ponieważ uwzględnia również tę anglojęzyczną, ze zbiorów amerykańskich bibliotek i archiwów, co zdecydowanie podnosi wartość syntezy.

Podsumowując, wydaje się, że Marcin Borys sprostał zadaniu zaprezentowania w formie zsyntetyzowanej zagadnienia dotyczącego Polonii amerykańskiej do początku XX wieku. Ujął w publikacji najważniejsze momenty i determinanty, rozpoczynając od genezy powstania ruchów migracyjnych najpierw do Ameryki, a później Stanów Zjednoczonych. Mimo uwagi dotyczącej braku zachowania proporcji rozdziałów, treść publikacji przyswaja się z dużą łatwością, co sprawia, że może być dla czytelnika ciekawą i wciągającą lekturą.

Recenzowana książka może służyć jako kompendium wiedzy i pomoc dydaktyczna dla nauczycieli szkół średnich. Powinna także stanowić punkt wyjścia do własnych poszukiwań naukowych dla początkujących badaczy, zajmujących się tematyką polskiej emigracji w USA. Będzie ona również ciekawą lekturą dla tych historyków oraz badaczy, którzy chcieliby zapoznać się z krótkim przedstawieniem dziejów Polonii amerykańskiej od XVII do początku XX wieku, bez zagłębiania się w historiografię przedmiotu.

Łukasz Wolak